

AUREL P. BĂNUȚ ȘI ACTIVITATEA LUI SIGHIȘOREANĂ

Lucia Țarălungă

O altă personalitate de marcă care și-a pus amprenta pe viața și cultura sighișoreană a fost Aurel P. Bănuț, cunoscut scriitor, gazetar, director de teatru .

Aurel P. Bănuț s-a născut la 23 octombrie 1881, în Cohalm (azi orașul Rupea) județul Târnava Mare: *„Am văzut lumina lampei în târgușorul Cohalm în noaptea de 23 octombrie a anului 1881, an memorabil nu numai pentru „conferința națională sibiană”, ci și pentru că a dat neamului omenesc o serie de bărbați remarcabili, exclusiv subsemnatul”*¹

Găsim și în alte lucrări ale sale informații despre viața lui precum „Pagini de jurnal - temă și variațiuni” sau „Viața și activitatea mea”.

Rămâne orfan de tată la vârsta de doi ani *„La vârsta de doi ani pierd pe tatăl meu, pe vremuri jurist de Sibiu, protejat de Aron Pumnul, și-n urmă judecător de ocol în satul lui”*², apoi de mamă la vârsta de 7 ani *„când să mântui întâia primară, mă părăsește și maica mea cea frumoasă și bună și dragă, și cu ea se duce toată bucuria copilăriei mele”*³.

De tatăl său își amintește prea puțin, dar face un portret frumos mamei sale lângă care toată lumea se simțea fericită din cauza *„naturii deschise, calde, impresionabile a mamei mele, al cărei suflet altruist împrăștia în jurul ei numai bucurie și mulțumire”*⁴

Tatăl, judecătorul Paul Bănuț moare în 1883, la 42 de ani într-un sanatoriu de boli nervoase, iar mama Maria Comșa fiica parohului din Copăcel-Făgăraș, rămasă văduvă cu trei copii: Eugen, Maria și Aurel, se stinge și ea în 1888 la doar 33 de ani, de tuberculoză.

¹ A.P. Bănuț – *Scrieri*, Editura Minerva, București, 1974 p.16.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, p.45.

Crește în casa bunicului său matern Ioan Popa Comșa din Copăcel, apoi a tutorelui, care îi era și unchi, Valeriu Popa Comșa „*Bunicul meu Ion Popa Comșa, decedând în anul 1894 la vârsta de 64 de ani, noi orfanii, am rămas în grija fiului său Valeriu, unchiul nostru care ne-a devenit și tutore*”⁵.

Dintre frații lui, Aurel P. Bănuț este singurul care ajunge la bătrânețe, după declară: „*Ca și mama, atât Eugen, cât și Maria au murit ambii de tuberculoză pulmonară, Eugen la treizeci și doi, iar Maria la douăzeci și nouă. Din întreaga familie am rămas singurul și pot spune că supraviețuirea mea e un adevărat miracol, pentru că doctorii interniști au socotit că mă voi stinge înainte de a atinge douăzeci și cinci de ani, iar eu am intrat în 23 octombrie 1968, într-al 88-lea an al vieții*”⁶.

Studiile le face la Rupea, Făgăraș, Blaj, Cluj, Budapesta și Berlin „Am frecventat <grădinița> și întâia clasă primară la sașii din Rupea, a doua primară la școala săsească din Făgăraș, iar clasele trei și patru la școala grănițarească din Copăcel. Întâia și a doua clasă medie le-am terminat la Școala civilă din Făgăraș și în sfârșit, clasele trei-opt la liceul din Blaj, unde la 7 iunie 1899 mi s-a eliberat certificatul de maturitate. Am audiat apoi prelegeri juridice la facultățile de drept din Cluj, Budapesta și Berlin”⁷.

Ca student la Budapesta, A.P. Bănuț susține apariția unei reviste de cultură românească, aceasta fiind un obiectiv important în preocupările tineretului român aflat la studii în capitala Ungariei pentru susținerea culturii naționale și a luptei pentru unitatea politică a românilor din Transilvania.

Revista *Luceafărul* a apărut la 1 iulie 1902, în Budapesta, așa cum a declarat cel care s-a făcut „vinovat” de apariția ei, Aurel P. Bănuț, pe atunci tânăr student în capitala Ungariei: „*Ca student în drept, anul III, întemeiez, în 1902, la Budapesta revista studențească Luceafărul și o susțin din propriile mele mijloace materiale, ca*

⁵ *Ibidem* p.48.

⁶ *Ibidem* p.47.

⁷ *Ibidem*.

editor și redactor responsabil, de la 1 iulie 1902 până la sfârșitul acestui an, rămânând apoi numai editor, până la 1 aprilie 1903 când revista trece în proprietatea lui Octavian Goga și Oct. C. Tăslăuanu”⁸.

Aurel P. Bănuț, moștenind o mică avere, a preferat s-o pună la dispoziția editării acestei reviste, pe care studenții români din Budapesta doreau s-o editeze spre a cinsti memoria celui mai mare poet român, Mihai Eminescu.

Pentru ca viitoarea revistă să apară în condiții grafice cât mai bune, dar mai ales să fie scrisă într-o frumoasă și corectă limbă românească, cei din comitetul de redacție, Aurel Paul Bănuț - editor și redactor responsabil, Octavian Goga, Ion Lupaș, Ion Montani, Dionisie Stoica, Ion Lapedatu, Vasile E. Moldovan, Sebastian Stanca și George Zăria, coordonați de tânărul profesor de limba română, Alexandru Ciura, de la Blaj ca redactor șef, s-au hotărât să-i ceară sprijinul tânărului secretar al Consulatului General al României din Budapesta, Octavian C. Tăslăuanu, proaspăt absolvent al Facultății de filologie a Universității din București și care ajunsese la Budapesta în aprilie 1902, fiind numit secretar al Consulatului General al României la recomandarea fostului său profesor, Ion Bianu.

Revista va avea un rol semnificativ în lansarea talentelor autentice, cum s-a întâmplat în cazul lui Octavian Goga. În *Luceafărul* își va publica Octavian Goga o bună parte din creația care va alcătui volumul său de debut: *Poezii* (1904), din care amintim: *Rugăciune*, *Plugarii*, *Noi*, *Oltul*, *Apostolul*, *Dascălul*, *Dăscălița*, *Lăutarul* ș.a. De asemenea debutul literar al lui A.P. Bănuț are loc tot în paginile acestei reviste unde publică două schițe *Anno Domini 2202* și *Milionarul* precum și cele șapte scrisori adresate tatălui său, P. Bănuț de către Aron Pumnul⁹.

Spre dezamăgirea lui, meritul de a fi întemeietorul revistei *Luceafărul* nu i s-a mai recunoscut în timp, cum singur își amintește: „*Treizeci de ani au fost mereu*

⁸ *Ibidem* pp.47-48.

⁹ *Ibidem*, p.6.

schimbați întemeietorii Luceafărului, iar despre mine nu s-a pomenit mai nimic. În sfârșit, la 20 iunie 1934 am publicat în ziarul Patria din Cluj articolul <Cum a răsărit Luceafărul> . În luna mai 1940 a publicat Vasile Netea în revista Vremea din București articolul <Ctitorul Luceafărului – A.P. Bănuț>. După doi ani, prietenii mei, foști membrii în comitetul de redacție al revistei, Ion Lapedatu și Sebastian Stanca, au publicat în ziarul Tribuna din Cluj (numere din mai 1942) două foiletoane, stabilind adevărul și arătând contribuția mea la întemeierea Luceafărului din Budapesta¹⁰.

Trecând printr-o perioadă mai dificilă renunță la drepturile lui asupra revistei Luceafărul, în anul 1903 „... greu bolnav de pe urma unei apendicite cronice, am plecat din Budapesta, și la 25 septembrie am fost operat de celebrul chirurg dr. Frantz Oberth¹¹, directorul spitalului județean din Sighișoara”¹².

Părăsește Budapesta și studiile la Facultatea de Drept pe care o frecventează, reușind totuși mai târziu să obțină titlul de Doctor în drept și științe politice. Astfel, obține diploma de doctor în științe politice nr. 4091/20.XI.1925 la Universitatea din Cluj și certificatul de examen de stat juridic eliberat de Universitatea din Cluj sub nr.1/8.XII.1926. Apoi obține diploma de doctor în drept nr. 585/8.XII.1928 la Universitatea din Cluj. Este înscris în Corpul Avocaților prin decizia nr.42/4.IV.1930, iar în 12.IV.1930 depune jurământul de avocat în fața Curții de Apel din București. Prin decizia nr. 5448/1.VII.1930 face parte din Baroul de Ilfov București, iar nr. 1569/15.XI.1930 este primit și în sânul Baroului din Oradea. Cu toate acestea nu practică avocatura „ având toate formele și drepturile, neputându-mă împăca cu anumite moravuri curente în această, de altfel frumoasă și nobilă, meserie”¹³.

¹⁰ *Ibidem* p.48.

¹¹ Este vorba de tatăl savantului Hermann Oberth. Vezi: *Schässburg. Bild ein siebenbürger Stadt*. Rautenburg Verlag, 1998, p. 139.

¹² A. P. Bănuț, *op.cit.* p.49.

¹³ *Ibidem*, p.53

Pășește acum pe calea unei alte îndeletniciri de o cu totul altă natură, teatrul, pentru care nutrea o afinitate aparte, după cum mărturisește chiar el „*Dragostea pentru teatru mi-a fost statornică din prima tinerețe și până la adânci bătrânețe*”¹⁴. Astfel încât în vara anului 1905 participă la Sibiu la un concurs și câștigă „bursa pentru comedie și regizorat” a Societății Teatrale Ardelene înscriindu-se în toamna aceluiași an la Conservatorul de Artă dramatică din București „...*învăț doi ani la București și unul la Berlin...*”¹⁵, iar după „*trei ani am dat un examen final, primind sub nr. 89 din 15. X. 1908 certificatul de absolvire a Conservatorului, iar la 1 septembrie 1908 sunt numit director artistic al Societății pentru fond de teatru român, cu sediul în Brașov, slujbă pe care am îndeplinit-o cu tragere de inimă și devotament până în preajma primului război mondial, în luna mai 1914, în care răstimp am domiciliat în orașul de la poalele Tîmpei*”¹⁶.

Ca director al Societății teatrale ardelene, A.P. Bănuț primește „*cu adresa nr.1 din 1 ianuarie 1909, din partea Comitetului Societății pentru fond de delegația de a organiza comitete teatrale filiale în întreg Ardealul și Banatul, reușind să întemeiez șaiszeci și patru de astfel de comitete*”¹⁷.

Probabil, în timpul acestei acțiuni, A.P. Bănuț descoperă cu prilejul unui spectacol la Reghin, în anul 1910, talentul uriaș, atât muzical cât și dramatic al unei tinere debutante, sighișoreanca Aca de Barbu. Insistând pe lângă părinții ei, a reușit să obțină aprobarea tatălui ei de a o înscrie la Viena la Conservator. „*Am solicitat și eu o bursă, ca ceilalți doi români, dar pe mine ASTRA m-a refuzat, așa că a trebuit să primesc bani de la tatăl meu care credea totuși că va fi numai o încercare și că nu voi avea perseverența și răbdarea studiului greu*”¹⁸ – se confesează Aca de Barbu.

¹⁴ *Ibidem*, p.7

¹⁵ *Ibidem* p.20

¹⁶ *Ibidem*, 1974 p.49

¹⁷ *Ibidem*, 1974 p.49

¹⁸ Buescu, Corneliu - *Aca de Barbu*, Ed. Muzicală, București, 1991, p. 234.

Acesta este începutul carierei fulminante a unei personalități muzicale de primă mărime a scenei lirice românești și europene, despre care Ioan Hollender, cel mai longeviv director al Operei de Stat din Viena, spunea „*Aca de Barbu, prima directoare a Operei din Timișoara, a fost o personalitate deosebită. În tinerețe, o soprană remarcabilă care a cântat mult și la Viena și un eminent om de teatru*”¹⁹.

Îl va lega o frumoasă și lungă prietenie de Aca de Barbu astfel că în momentul când, în urma unei boli grave, aceasta se stinge din viață în 21 martie 1958, i-a avut alături de ea până în ultima clipă pe bunii ei prieteni, A.P. Bănuț venit de la Tinca Bihor și pe Victoria Costescu-Duca.

Izbucnind Primul Război Mondial, A.P.Bănuț este concentrat în armata austriacă, din martie 1915 până pe 15 iulie 1915 la Regimentul II Infanterie din Praga, apoi este retrimis acasă. În primăvara anului 1916 este din nou concentrat și a stat în Praga până în luna iulie 1916, când îmbolnăvindându-se a obținut un concediu. În timpul acestui concediu, pe când era la Zărnești, a intrat în comună Regimentul 4 Argeș al armatei române, în frunte cu maiorul Ionescu „... eu l-am felicitat, mergând alături de el de-a lungul Zărneștilor și strigând mereu: *Trăiască România Mare*”²⁰. Dezertând din armata austriacă trece în România prin Pasul Buzăului la Bacău și de acolo la București, unde se înrolează ca voluntar în armata română. Se retrage împreună cu Divizia generalului Razu până la Iași și acolo a fost distribuit la „*Serviciul Siguranței de pe lângă Marele Cartier și de acolo la Comandamentul Corpului IV de armată, al generalului-erou Eremia Grigorescu, în Oneștii Moldovei, unde am fost repartizat la Biroul de informațiuni al Corpului, fiind, ca sublocotenent asimilat, ajutorul șefului, locotenentul Oct. C. Tăslăuanu*”²¹.

¹⁹ Vali Corduneanu, „Jumătate de veac de la dispariția directoarei fondatoare a operei din Timișoara” în *Agenda Timișoara*, 22 martie 2008 – p. 11.

²⁰ A.P. Bănuț, *op. cit.* p.50

²¹ *Ibidem*.

În anul 1917 a fost numit de către șeful Statului major, colonelul Ion Manolescu, „*director artistic al companiei teatrale a corpului și împreună cu orchestra regimentului, dirijată de căpitanul Florea, am aranjat o serie de spectacole teatral-artistice, realizând aproape 100.000 lei, din care colonelul I. Manolescu a pus baza Caselor Naționale. În anul 1918 am fost detașat la Comandamentul General Moșoiu Traian din Sibiu.*”²² .

În anul 1919 este demobilizat și devine co-director, împreună cu dr. Victor Hotăran, a ziarului *Renașterea Română* din Sibiu. În același an, acest ziar este vândut lui Octavian Goga care îl transferă la București sub conducerea fratelui său, Eugen Goga.

Înainte de a se stabili la Sighișoara, A.P. Bănuț a trăit la Rupea și Mercheașa, Brașov, Sibiu, iar după vârsta de 48 ani se stabilește la Tinca în jud. Bihor.

A fost căsătorit de două ori. În anul 1923 se căsătorește cu Elvira Navrea din Brașov, dar, „*nepotrivindu-ni-se caracterele, divorțăm de comun acord, iar la 5 mai 1924 s-a pronunțat sentința de divorț la tribunalul din Brașov*”²³ . Se recăsătorește „*În 19 aprilie 1928 mă recăsătoresc în Tinca, jud. Bihor, cu văduva Aurora Maria Pinția, mutându-mă în Tinca și devenind timp de douăzeci și doi de ani bihorean*”²⁴ .

A.P. Bănuț se stabilește în orașul nostru, Sighișoara, în anul 1920. „*În 1920-1922 domiciliesc în Sighișoara la nepoată-mea Melania Bercan*”²⁵ , fiica surorii lui, Maria și rămâne aici timp de 10 ani până în 1930, timp în care a îndeplinit unele funcții importante:

- director al propagandei culturale din teritoriile alipite (Ardeal și Banat) numit de către ministrul Alexandru Lapedatu, din 1 ianuarie 1925, la 1 octombrie 1927;

²² *Ibidem.*.51.

²³ *Ibidem.*

²⁴ *Ibidem*, p.52.

²⁵ *Ibidem*, p.51.

- consilier județean, raportor al Comisiei cultelor și învățământului în delegația județeană Târnava Mare, din 5 noiembrie 1926, până în 3 iulie 1928;
- prefect al județului Târnava Mare (capitală de județ fiind Sighișoara). Îndeplinește această funcție din 13.11.1928 până la 20.01.1930, fiind numit prin decretul nr. 2787/1928;
- prefect al județului Someș din 9.06.1931-7.06.1932;

Concomitent cu aceste funcții publice, el a fost între anii 1925-1928, președintele despărțământului Târnava Mare a ASTREI, fiind factorul de bază care a revigorat activitatea ASTREI sighișorene.

Activitatea ASTREI în Sighișoara, a fost impulsionată și de faptul că după 1918 până în 1925 s-a format în orașul nostru o pătură nouă și puternică de intelectuali: preoți, învățători, profesori, medici, judecători, avocați, care animați de înalte idealuri naționale și sub îndrumarea lui A.P. Bănuț a dat o turnură nouă și de înaltă clasă vieții culturale sighișorene.

Astfel, ca urmare a Reformei agrare din 1921, cea mai radicală reformă de acest gen din Europa de sud-est, a fost deschisă calea pentru emanciparea economică a țăranului, care primind câte un lot de pământ, și-a îmbunătățit viața materială și a acces astfel și la cultură. Pe plan economic ASTRA se implica în sprijinirea românilor din Sighișoara și din zonă de a accede în ramura industrială locală dominată de populația săsească.

În noile condiții, în anul 1922 se înființează la Sighișoara prima fanfară românească cu instrumente cumpărate „la mâna a doua” din străinătate. Spectacolul inaugural al fanfarei a fost susținut la 10 mai 1923, ca apoi ea să fie prezentă la toate manifestările culturale românești din Sighișoara și din zonă. Până în anul 1940 fanfara a fost condusă de următorii dirijori: E. Woksolewsky (1923-1933), H. Panichian (1933), I. Dragoman (1933-1935) și Laurean Herlea (1935-1940).²⁶

²⁶ Mercurie Petcu, Gheorghe Gavrilă, *Astra sighișoreană 1861-1950 și Horia Teculescu 1897-1942*, Sighișoara, 1999, p.46-47

Alt important domeniu de activitate culturală a ASTREI a fost înființarea de biblioteci populare și case naționale (căminele culturale de mai târziu). Pe linia înființării bibliotecilor populare, cea mai amplă manifestare a avut loc la Sighișoara în 30 oct. 1921 când în cadrul unei serbări de mare amploare au fost prezenți Principele moștenitor Carol și ministrul cultelor și artelor, iar din partea ASTREI centrale acad. Andrei Bârseanu (președintele Astrei), V. Bologa (membru în Comitetul Central Astra), I. Georgescu (secretar cultural). Cu această ocazie au fost înființate 125 biblioteci populare în județul Târnava Mare.²⁷

În anul 1923 a fost inaugurată biblioteca populară a reuniunii meseriașilor și comercianților români din Sighișoara, bine dotată atât din punctul de vedere al literaturii beletristice cât și a broșurilor de interes profesional. Astfel că în 1927 erau în Sighișoara următoarele biblioteci: *o bibliotecă a Astrei cu 160 volume, 2 biblioteci școlare, 2 biblioteci liceale, o bibliotecă parohială și o bibliotecă populară a reuniunii meseriașilor și comercianților români.*²⁸

A.P. Bănuț și apoi Horia Teculescu au transformat Sighișoara în intervalul 1925-1942 într-o adevărată PERLĂ CULTURALĂ A TRANSILVANIEI: În anul 1925, în data de 15 martie are loc în sala de gimnastică a Liceului „Principele Nicolae” ședința de reorganizare a despărțământului județean al ASTRA fiind prezenți următorii: *Ioan Neagoe-delegatul ASTREI centrale, Simion Balint - subprefectul județului, Ioan Muntean - administrator al protopopiatului ortodox român și A.P. Bănuț-director al propagandei pentru ținuturile alipite. Noul comitet județean a fost reorganizat în următoarea componență: A.P. Bănuț - președinte, Șerban Șerban – casier, prof. Gheorghe Florea – secretar, I. Bendorfean – controlor, Petre Dan – bibliotecar, iar ca membrii în noul comitet Rafila Prescurea*

²⁷ *Ibidem.*

²⁸ *Ibidem*, p.41.

(soția prefectului), Vasile Mircea (administratorul spitalului), prof. D. Mărtinaș, Pompiliu Constantin (directorul școlii din Daneș), N.D. Țițeu și Lazăr Choirean.²⁹

Cu o putere de muncă și un spirit organizatoric neobosite, A.P. Bănuț are meritul de a pune iarăși pe „linia de plutire” ASTRA sighișoreană. Într-una din puținele scrisori rămase din corespondența lui A.P. Bănuț cu Horia Petrescu și alți conducători ai ASTREI centrale, scrisoare datată 18 martie 1925, angajându-se să realizeze un program de muncă la care „să mobilizeze în jurul steagului culturii naționale pe domnii profesori, avocați, medici etc.” solicită din partea conducerii ASTREI broșuri, statute, regulamente, îndrumări și circulare, dar și câte un conferențiar, cel puțin pentru Sighișoara. Începând de acum și până în 1944 ASTRA sighișoreană realizează o fructuoasă colaborare cu conferențieri trimiși de la Sibiu și Cluj (Extensiunea Universitară) și București (Universitatea Liberă), iar locuitorii orașului, chiar ai județului au avut marele privilegiu de a audia conferințe ale unor celebri scriitori, artiști, muzicieni, istorici, profesori universitari, oameni politici, etc.³⁰

În 3 mai 1925 a ținut o conferință la Sighișoara, N. Iorga și iată cum descrie N.D. Petrescu-Zoița (directorul de atunci al Liceului „Principele Nicolae”) acest eveniment: „Ziua de 3 mai 1925 în care d-l Nicolae Iorga a vorbit în sala teatrului orașului³¹, a fost o adevărată sărbătoare. Orașul era împodobit de drapele și flori, iar calea de la liceu-unde era găzduit - era un covor de flori”³². Dintr-o cronică școlară mai aflăm ca în perioada 1923-1926 la Sighișoara au venit 24 personalități printre care: V. Goldiș, M. Dragomirescu, Petre V. Haneș, Th. Speranția, etc.

Deși în anul 1926 se înregistrează o criză destul de profundă în structurile despărțământului sighișorean al ASTREI, când unii membrii pleacă sau se retrag din

²⁹ *Ibidem*, p.37-38.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ Sala Mihai Eminescu de azi.

³² *Ibidem*, p.59.

activitate: N.D. Petrescu Zoița, D. Martinaș. Totuși datorită lui A.P. Bănuț se reușește normalizarea activității ASTRA prin realizarea primelor echipe complexe de conferențieri. Membrii ASTRA se implică și în altfel de activități astfel în noiembrie 1926 are loc la Dîrlos, comuna natală a lui Ilarie Chendi „*cel mai deștept Târnavean*” (cum îl denumește Horia Teculescu) o festivitate închinată acestuia.³³

Cu acest prilej se dezvălește o placă comemorativă cu următoarea inscripție „*În amintirea nepieritoare a lui Ilarie Chendi; valorosul critic literar și ziaristul luptător pentru întregirea neamului, născut în această casă la 14 noiembrie 1871 și decedat la 23 iunie 1913 la București. S-a azezat această piatră comemorativă ca un simbol al recunoașterii naționale de către Ministerul cultelor și artelor în anul 1926*”³⁴. La eveniment au participat pe lângă personalități ca Liviu Rebreanu, Mihail Sorbul și A.P. Bănuț și Horia Teculescu din partea ASTREI sighișorene.

Astfel, între anii 1926-1944 despărțământul sighișorean nu a mai fost afectat de crize de structură, deși perioadele 1929-1933 și 1939-1944 au fost marcate de greutatea financiară, totuși activitatea culturală și științifică s-a derulat normal.³⁵

Pe plan local, din anul 1925, la inițiativa lui A.P. Bănuț se constituie echipe complexe de conferențieri locali care țin conferințe pe diferite teme în localitățile din jurul Sighișoarei: Daneș, Albești, Vânători, Criș, el singur deplasându-se la Cincu și Crihalma. Din bogata activitate a conferențierilor locali, se poate aprecia că încă de la reorganizarea despărțământului, ambițiile noului președinte A.P. Bănuț expuse și într-o scrisoare către H. Petra Petrescu, de a mobiliza intelectualitatea locală, devin realitate.³⁶

În anul 1927, tot prin neobosita inițiativă a lui A.P. Bănuț, au fost atrași în activitatea ASTRA și medici sighișoreni – Gh. Petrescu, A. Căpățână, A.

³³ *Ibidem.*

³⁴ Mircea Popa, *Ilarie Chendi*, Ed. Minerva, București, 1973, p.78.

³⁵ Mercurie Petcu, Gheorghe Gavrila, *op. cit.*, p. 61.

³⁶ *Ibidem.*

Comoroșan, O. Ghanea, St. Chelemen, V. Cricopol care încep o serie de conferințe pe teme de sănătate și de prevenire a unor boli: tuberculoza, alcoolismul, sifilisul.

Din acest an 1927 încep să se diversifice conferințele care se organizează mai ales în perioada octombrie-mai, probabil ca să poată participa și sectorul de populație prins în muncile agricole, aceste conferințe fiind apoi completate cu serate artistice . Pe lângă mulți conferențieri care abordează o paletă largă de problematici literare și de specialitate, A.P. Bănuț susține mai multe prelegeri despre Ion L. Caragiale, George Coșbuc, Șt.O. Iosif. Din datele rămase, în anul 1928 A.P. Bănuț conferențiază împreună cu alți conferențieri (R. Barceanu, dr. O. Dobre) în cadrul unor șezători literare la Albești și Daneș.³⁷

La inițiativa și prin efortul conjugat al lui A.P. Bănuț și a lui Horia Teculescu, cu concursul sculptorului Ion Vlasiu (născut la Lechința, jud. Târnava Mare) și sprijinul autorităților locale și al celorlalți membri ai ASTRA, s-a putut desfășura o *„entuziastă activitate pentru a demonstra că și pe cuprinsul județului Târnava Mare au existat oameni, fapte și locuri importante pentru cultura națională, ce merită considerația urmașilor”*.³⁸

Astfel în 1927 s-a așezat placa comemorativă pe casa unde s-a născut Ilarie Chendi, la Dârlos, după cum s-a specificat mai sus. La 29 iunie 1929, la Feldioara în prezența generalului I. Butunoiu, reprezentant al corpului de armată Brașov, a protopopului Iuliu Hociotă, a lui A.P. Bănuț și Horia Teculescu împreună cu un grup de profesori și elevi ai Liceului „*Principele Nicolae*” din Sighișoara s-a serbat împlinirea a patru secole de la victoria lui Petru Rareș asupra lui Ferdinand de Habsburg. După serviciul religios oficiat de către 10 preoți și protoierei a urmat dezvelirea unei plăci comemorative. Serbarea a fost întregită de un concert susținut de corul liceului sighișorean sub bagheta profesorului Hacic Panichian. Placa de

³⁷ *Ibidem*, p.62.

³⁸ *Ibidem*, p.54.

marmură așezată pe frontispiciul școlii din localitate (ce poartă numele lui Petru Rareș) au fost gravate următoarele „*Așezatu-s-a acest semn în amintirea luptei câștigate pe aceste plaiuri în ziua de 22 iunie 1529 de oștile lui Petru Vodă Rareș cârmuite de vornicul Grozav. Din partea Liceului „Principele Nicolae” Sighișoara cu ajutorul Astrei despărțământului Târnava Mare. În anul Domnului 1929 iunie 22*”³⁹.

În anul 1931, la 19 aprilie, s-a dezvelit în localitatea Frâua, o placă comemorativă pe frontispiciul casei în care s-a născut Axente Sever, iar la 21 iunie 1931 ASTRA sighișoreană a așezat o placă pe casa părintească a lui Aron Pumnul în localitatea Cața. Tot în Cața, în anul 1932 a fost dezvelită o placă comemorativă cu prilejul a 100 de ani de la nașterea ilustrului pedagog Ion Popescu. În 1932, în satul Șaeș, ASTRA sighișoreană inaugurează Monumentul eroilor căzuți în Primul Război Mondial, iar în anul 1933, an rodnic în activități de acest gen, ASTRA sighișoreană așează o placă comemorativă pe casa parohială unde s-a născut Zaharia Boiu jr. „*cel mai ales fiu al orașului nostru*” cum îl numește Horia Teculescu, apoi o placă memorială pe zidul casei unde a locuit în perioada studiilor sighișorene Ilarie Chendi și o placă memorială pe casa unde a locuit Ștefan Octavian Iosif în localitatea Drăușeni.⁴⁰

Pe lângă momentele festive organizate cu ocazia dezvelirii busturilor și plăcilor memoriale ASTRA locală s-a preocupat și de comemorarea altor personalități ale culturii naționale și universale. Astfel în anul 1923 este consemnată prima participare a membrilor sighișoreni ai ASTREI la serbările jubiliare Petofi Sandor, organizate cu ocazia împlinirii a o sută de ani de la nașterea marelui poet maghiar.⁴¹

În anul 1928 a fost omagiat de către ASTRA sighișoreană, într-un cadru adecvat, George Coșbuc „*poetul țărănimii*” cu ocazia comemorării a zece ani de la moartea lui.

³⁹ *Ibidem*, p.50-51.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 52.

⁴¹ *Ibidem*, p. 53.

Anul 1929 este marcat de comemorarea a patru decenii de la moarte marelui Mihai Eminescu, unde pentru prima dată apare printre conferențieri prof. Zoltan Torok, viitor cadru didactic universitar. De asemenea în virtutea unui obicei devenit tradiție, echipe mixte de intelectuali conferențiază pe teme diverse în localitățile județului Târnava Mare: Daneș, Albești, Rupea, Feldioara, Biertan, Laslea, Saschiz, Șoard, Vânători.⁴²

În acești ani prolifici pentru viața culturală a Sighișoarei, numărul personalităților care vin să țină prelegeri la Sighișoara crește simțitor, temele conferințelor sunt diverse, atât științifice cât și literare, iar conferențieri, personalități de primă mărime din cultura românească: I. Agârbiceanu, Emanoil Bucuță, Ștefănescu-Goangă, Silviu Dragomir, Ioan Lupaș, dr. Rion Predescu, Mihai Botez, Gh. Bogdan Duică, Sextil Pușcariu, ș.a.⁴³

În această perioadă deosebită pentru orașul nostru, a avut loc și unul dintre cele mai importante evenimente ale vieții muzicale sighișorene: genialul George Enescu, a susținut un număr de trei concerte în fața publicului meloman din Sighișoara. Astfel, în data de 14.09.1923 susține un concert cu bucăți din Handel, Beethoven, Saint-Saens. Kreisler. În 1927 susține un concert cu muzică de J.S.Bach, Mozart și Beethoven, iar în 15.12.1929, acompaniat de pianista Caravia, a prezentat auditoriului sighișorean, *bucăți din Verracini, Paganini, Beethoven și Kreisler*.⁴⁴

Cele trei concerte susținute de marele George Enescu la Sighișoara, ne fac să credem că publicul sighișorean era un public cu dragoste deosebită pentru muzică și cu exigențe artistice care au produs o impresie plăcută marelui nostru compozitor.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ *Ibidem*, p.47.

Tot în 1929, la 22 iunie, are loc la Sighișoara primul spectacol de operetă „*La șezătoare*”, de Tiberiu Brediceanu având și soliști locali: Miron Neagu, V. Topriceanu, I. Comoroșan. Compozitorul însuși a onorat cu prezența acest spectacol.⁴⁵

Realizările obținute de A.P. Bănuț și apoi de Horia Teculescu atât pe plan publicistic cât și pe cel al ridicării nivelului acțiunilor ASTREI în zonă, la standardul cerut de situația și pretențiile unei capitale de județ, au situat despărțământul sighișorean în rândul celor mai apreciate. De asemenea implicarea unei tot mai numeroase pături intelectuale în acțiunile ASTREI a transformat Sighișoara într-un important focar, dar și centru creator de cultură și tradiție românească, iar A.P. Bănuț prin neobosita implicate și putere de muncă a fost unul dintre stâlpii de bază ai acestei transformări.

Trebuie menționat că în anii în care a fost la conducerea Propagandei Culturale pentru Ardeal și Banat, apoi ca și inspector în Direcția educației populare „*înființează la Dej o Școală țărănească unde treizeci de elevi țărani primesc gratuit casă și masă*”⁴⁶.

Prin decizia nr. 4425/1936 este numit de către Ministrul de Interne vicepreședinte al Comisiei Interimare însărcinat cu girarea afacerilor administrative ale jud. Bihor. Prin decretul nr.4254/13.12.1938 este numit primar al stațiunii balneare Ocna-Sibiului, funcție din care demisionează „*din cauză că nu am reușit să scot din comună un plutonier de jandarmi abuziv, el având o rudă influentă în București, așa că în 1940 mă retrag în Tinca unde scriu în liniște. În ziua de 1 iunie 1940, la cerere, Societatea Scriitorilor din București mă pensionează, ședința comitetului de conducere al acesteia fiind prezidată de Mihail Sadoveanu*”.⁴⁷

Aurel P. Bănuț deține printre scriitorii ardeleni din prima jumătate a sec. XX un loc aparte. Opera sa, destul de vastă, din care numai o parte a fost publicată în volume, se regăsește încă răsfirată prin periodicele vremii. A avut o largă prețuire în activitatea sa în cadrul Societății pentru fond de teatru.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ A.P. Bănuț, *op. cit.* p.9.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 53

În literatura umoristică a Ardealului, opera lui A.P. Bănuț marchează o etapă importantă. El este unul dintre cei mai remarcabili scriitori de proză scurtă satirică și umoristică al Ardealului în a cărei operă se întregeste fresca societății ardelenene de la începutul secolului XX, zugrăvită cu atâta măiestrie de Ion Slavici sau Liviu Rebreanu.

Cum s-a menționat mai sus, debutul său literar a avut loc în paginile revistei „Luceafărul” cu schițele „*Anno Domini 2202*” și „*Milionarul*”. A publicat o serie de volume ca „*Tempi passati*” premiată de Academia Română (1931) și „*Oameni de ispravă*” premiată de Astra din Sibiu (1939). Schițele sale comico-satirice îi aduc atributul de „umorist al Transilvaniei”. El s-a bucurat de bune aprecieri din partea criticii literare. George Călinescu a reprodus aproape integral „*Elocvința Frachelui Ladislau*” în istoria sa literară menționând că: „*Burlescul lingvistic s-a continuat în Ardeal și ne-am înșelat socotind că limbajul lui Marius Chicoș Rostogan e o născocire malițioasă a lui Caragiale. Ardelenii înșiși creaseră genul. A. P. Bănuț trebuie citat...*”⁴⁸

De asemenea a lucrat și a colaborat la mai multe ziare și reviste:

- a fost inițiatorul, primul editor și redactor responsabil al revistei „*Luceafărul*” din Pesta (1902), redactor colaborator intern și extern al ziarului „*Poporul Român*” din Pesta, redactor la „*Gazeta Transilvaniei*” (1902-1944), codirector la cotidianul „*Renașterea Română*” din Sibiu (1919), director al săptămânalului „*Liberalul*” din Oradea (1935-1936), redactor la revista „*Țara Bârsei*” (1934-1935).⁴⁹

În 1961, când împlinește 80 de ani face un bilanț și ajunge la concluzia că: „*N-am fost un român înalt și drept, ca un brad. N-am fost nici stejar puternic, cu o coroană uriașă, sub care pot juca hora douăzeci de tineri flăcăi și mândre fete. Am fost doar o*

⁴⁸ Călinescu, George – *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Vlad&Vlad,Craiova, 1993, p.640 .

⁴⁹ A.P. Bănuț, *op. cit.* p. 10.

mlădioasă tufă de răchită pe care vânturile și furtunile au plesnit-o, au biciuit-o, au îndoit-o în toate chipurile, dar n-au reușit s-o frângă sau s-o rupă din rădăcină."⁵⁰

Ultimii 12 ani din viață îi petrece în orașul tinereții sale, Brașov. Cum spune chiar el în autobiografia sa: „*M-am stabilit în Brașov în septembrie 1908 când Comitetul Fondului de Teatru m-a numit Director al societății teatrale și-am locuit permanent în acest oraș până în mai 1914. Am revenit în Brașov în anul 1923 pentru câteva luni, apoi am părăsit din nou acest oraș. Am revenit în vara anului 1958 și am rămas de atunci și până azi în Brașov...*”⁵¹

Deși destul de înaintat în vârstă și slăbit fizic (suferea de inimă) totuși reușește să se mobilizeze, să-și revizuiască și să pună la punct lucrările în manuscris, corespondența, mai ales cea cu Iosif Blaga (tatăl lui Lucian Blaga) și Augustin Bena, precum și diverse documente. Este extrem de meticulos și riguros în tot ceea ce face.

Dar activitatea lui A.P. Bănuț din acești ultimii ani ai vieții lui nu s-a redus doar la a-și pune în ordine documentele. Cu entuziasmul și energia bine cunoscute devine în anul 1969, membru fondator al Asociației Scriitorilor din sudul Transilvaniei luând parte activă la viața culturală a Brașovului. În acești ani ține numeroase conferințe despre marii noștri scriitori clasici I.L. Caragiale și George Coșbuc, precum și despre compozitorii Tiberiu Brediceanu, Augustin Bena și alții.

Cu umorul său fin și spiritual, de înaltă calitate, A.P. Bănuț își încheie *Autobiografia* cu următoarele cuvinte: „*P.S. Pesemne „dreptatea iminentă” a hotărât ca adevăratul întemeietor al Luceafărului din Budapesta să supraviețuiască tuturor membrilor comitetului de redacție din 1902, intrând într-al 88-lea an al vieții – Habent sua fata libelli (Fiecare carte să își aibă destinul ei)*”⁵².

A murit la 28 Iulie 1970, la aproape 89 ani cu satisfacția că nu va fi dat uitării.

⁵⁰ *Ibidem*, p.39.

⁵¹ *Ibidem*, p.54

⁵² *Ibidem*.

Aurel P. Bănuț and work of Sighișoara (Summary)

Great personality of the Romanian culture, President of ASTRA Sighisoara, AP Bănuț is the main factor that refreshes and brings cultural life of Sighisoara at a high level as long as he lived in this beautiful city (1920-1930). The founder of *Lucașfărul*, magazine of Romanian students in Budapest is also a great writer. Speaking of humorous literature of Transylvania, Bănuț's work marks an important step. He is one of the most remarkable writers of satirical and humorous short stories of Transylvania in whose work completes fresco Transylvanian Society of the early twentieth century.

Cuvinte cheie : A.P. Bănuț, ASTRA, Lucașfărul, Sighișoara, Scriitor

Key words: A.P. Bănuț, Lucașfărul, Sighișoara, Writer

